

Užukalnių kaimo istorija / parengė Stasė Vasiliauskienė.- Juncionys,1995-2002.- Iliustr. - Rankr.

Užukalnių kaimo istorija

Parengė Stasė Vasiliauskienė

Juncionys

Prisiminus apie nykstantį Užukalnių kaimą iš Juozo Vadeikos rankraščių perrašė Junčionių kaimo bibliotekos vedėja Stasė Vasiliauskienė 2001 metais

Kas bebūtų ir koksai būtų daiktas, turi tam tikrą savo gyvenimo istoriją, arba nueito gyvenimo kelią. Gyvenimas vietoje nestovi, bėga laikas, keičiasi vietovės, keičiasi ir Lietuvos vaizdai paikdami savo tolumo gyvenimo praeitį. Vieni kaimai nyksta arba visiškai išnykę, tik pakelėse palikti buvusio kaimo pėdsakai: seni keli medžiai, arba buvusio kaimo kapai, tartum istorinis paminklas. Kapai aiškiai pasako, paliudija, kad čia buvęs kaimas, kad čia gyveno žmonės, dirbo savo žemės sklypelius, išraižytomis ežiomis, turėjo savo tam tikrus papročius. Turėjo įvairius prietarus, savo senelių paliktas tradicijas, kuriomis savo gyvenimą puoselėjo ir kartu guodėsi. Todėl ir noriu parašyti iš savo prisiminimų ir senelių pasakojimo, apie savo visiškai nykstantį Užukalnių kaimą, apie čia gyvenusius žmones, kaimo žemių vietovardžius ir apie sunkią šio kaimo žmonių gyvenimo naštą.

Užukalnių kaimas randasi Alytaus apskrityje, anksčiau buvusiam Daugų valsčiuje, o dabar Alytaus raj. Pivašiūnų apylinkėje.

Užukalnių kaime anksčiau buvo 53 ūkiai. O dabar 2000 m. likę tik 5 ūkiai. Užukalnių kaimas įsikūręs atstumais nuo Butrimonių 13 km., nuo Pivašiūnų 6 km., iki Daugų 5 km. O į Alytų 15 km. Kaimo kaimynai: iš vakarų pusės Čižiūnų kaimas, iš šiaurės pusės Junčionių kaimas, iš šiaurės rytų Kaniūkų kaimas, iš rytpiečių pusės Žvirgdėnų ir Melnytėlės kaimai. Šie kaimai pietinėje kaimo pusėje, o taip pat ir ežeras Nosas, kuris skalauja Užukalnių kaimo laukų krantus, taip pat pietinėje pusėje buvusio kaimelio Tamašavos krantus. Tamašavos kaimelyje buvo 9 ūkiai, kurie buvo įsikūrę buvusio pono – dvarininko duotuose žemės sklypuose. Taip pat pietinėje pusėje supa gražus kalnuotas Kalesnykų girininkijos miškas. Seniau šį mišką žmonės vadindavo “Panskas”, nes seniau šio miško didelę dalį valdė dvaro ponai. To miško valdas turėjo ponas Vasiliauskas, tik kai 1918 metais Lietuva tapo nepriklausoma, laisva, tada miškas buvo suvalstybtintas, o dvarą tuo laiku vadino “Raučiaučizna”, kurį paskutiniu laiku pavadino Rodžios dvaru.

Užukalnių kaimo laukai turėjo nemažai vietovardžių būtent: “Velniaraistis”, “Raulakalnis”, “Kumelkiškis”, “Baronakalnis”, “Vigonai”, “Pakriaušis”, “Rakštukas”, “Ažuolynas”, “Zotvarai”, “Liepalaukis”, “Gailinas”.

Labiausiai legendinis “Velniaraistis”, kuris randasi Užukalnių kaimo šiaurinėje dalyje.

Legenda apie “Velniaraistį”

Nedidelis pelkynas pavadintas “Velniaraistis”. Seniau žmonės buvo įsitikinę įvairiais burtais, įvairiomis baidyklėmis ir kitais nuotykiiais.

Apie “Velniaraistį” legenda pasakoja: kad nakties metu pro tą raistą važiavo žmogus, kažkokia nelaboji velniška dvasia, numaustė ratus, kitas nuotykis tuo pačiu keliu važiavo žmogus ir sutiko aviną, avinas paskui vežimą sekė ir bliovė. Žmogui pagailo to avino, galvojo kad paklydęs. Sugalvojo aviną pasigauti ir į namus parsivežti, kai atsiras šeiminką atiduosiąs aviną, užtai aciū kas nors paskys.

Išlipo žmogus iš vežimo, paėmė aviną įkėlė į vežimą ir parsivežė į namus. Žmogus galvoja, kad reikia avinas iškelti iš vežimo, o gi žiūri ir savo akimis netiki vietoj buvusio avino luitas akmens, vienas nepajėgė iš vežimo iškelti, turėjo padėti šeima.

Štai, kad ir dar vienas atsitikimas, pro šį raistą naktį ėjo muzikantas iš vestuvės, su savimi turėjo smuikelį, tik staiga susitinka jauną dailų muzikantą, kuris su savimi nešėsi futlerį įdėta dailia smuikėle. Sutiktas jaunuolis pasiūlė pasikeisti smuikais, sakydamas, kad jam gaila šio gero muzikanto, kuris nešasi tokį blogą smuikelį. Nusidžiaugė muzikantas ir noriai pasikeitė smuikeliais. Nuolankiai padėkojo už gerą širdį ir už gerą smuiką. Eina muzikantas su džiaugsmu į namus, pats sau sakydamas, tai bent turės gerą, dailę smuikelę, kai pamatys kiti muzikantai, tikriausiai jam pavydės.

Parėjęs namo, nekantraudamas su džiaugsmu atidarė futliarą ir nustebo, savo akimis nepatikėjo, vietoj smuiko gulėjo pašvinkusi avies šlaunis.

Štai kaip apgavo tas nelabasis muzikantą.

Gydė dantų skausmą

Žmonės senoje praeityje labai tikėjo prietarais, įvairiems burtams.

Štai toksai, Užukalnių kaime, gyveno žmogus – Aleksišūnas Viktoras, kuris tikėjo įvairiems burtams ir prietarams.

Pavyzdžiui kam nors suskausta dantį, kreipdavosi pas Aleksišūną prašydami pagalbos. Aleksišūnas mielai sutikdavo pagelbėti. Paima cukraus gabalėlį, ligoniui liepia palaukti, patsai išeina į kitą patalpą, slaptai atlikdamas savo gydomąją galią. Atėjęs pas savo ligonį paduoda cukrų sakydamas, kad parėjęs namo dėtų cukrų ant skaudančio danties. Skausmas praeidavo, o žinia greit apkeliudavo žmones, kad Aleksišūnas gerai gydo dantis.

Burtai perkūnijos metu

Vadeikos Juozo (autorius) senelė, kai kyla debesys su audra ir perkūnija, paimdavo prieš vėlykinės verbos (verbų sekmadienio) šakelę ir uždegdavo, tais dūmais aprūkydavo patalpas, kad apsaugotų nuo nelaimės.

Apie nėščią moterį

Kada moteris laukiasi kūdikio labai nepageidaujama, kad eitų pas kaimynus ko nors skolintis.

Joninių naktį

Joninių naktį žmonės saugodavo savo karvutes, kad neatimtų kas nors iš karvutės pienelio. Dar labai buvo įsitikinę akių pabojimui. Kaimynas kaimynui kiemo blogos akys. Pasidvyija blogos akys kad karvutė duoda daug pienelio ir viskas. Sumažėja pienas, karvutė pasidaro pikta, nerami.

Nuo akių pabojimo

Jeigu gyvuliukas paboja akių reikia nušluostyti akis marškinių padalkais, kaip su ranka atima.

Šv. Morkaus dienoje

Senais laikais kaimo žmonės buvo labai pamaldūs. Labai sąžiningai švėsdavo šventes. Šv. Morkaus dienoje eidavo melstis prie kapų. Žemės darbų nedirbo, žmonės sakydavo, kad ir gandrai tą dieną lizdų netvarkydavo.

Gegužinės maldos

Gegužės mėnesį kiekvienas kaimas melsdavosi į Šv. Mariją. Užukalnių kaimo maldos vadovu buvo Kukle Šimas, kai Kukle mirė šias pareigas perėmė Dabrovolskas Gabrielis.

Visi susirinkdavo vakarais ir melsdavosi, jaunimas po maldų pasilinksmina pašoka, padainuoja, kartais ir kito kaimo jaunimas prisijunkdavo ir tuomet atrodydavo, kad visa Lietuva dainuoja.

Kaip atsirado kaimo Užukalniai pavadinimas?

Seneliai pasakojo o ir taip pat liūdijo pati kaimo įsikūrimo vietovės aplinka kadangi kaimo laukų pietinėje dalyje yra kalnai pavadinti "pakriaušiu", o kaimas įsikūręs nuo pakriaušės kalnų šiaurės pusėje žemesnėje vietoje už kalno. Todėl ir buvo kaimas pavadintas Užukalniai.

Užukalnių kaimas tai yra gana senas turintis šimtmečius amžiaus, tai parodo kapų medžiai, klevai šimtamečiai ir tuo pačiu liūdijo kaimo istorinė liepa, kuri randasi buvusio kaimo viduryje prie pat kelio.

Gyventojų buitis

Kaime visą laiką daugiausia gyveno lietuviai. Daugiausia buvo tokių pavardžių: Šmigelskai, Bakšiai, Vadeikai ir t.t. Laukai kalnuoti ir akmeningi. Gyventojai daugumoje buvo mažžemiai dirbdami mažus žemės plotus, 7-8 hektarus. Buvo kurie turėjo 15-18 ha, bet retai kuris. Gyvenimas nelepino šių žmonių, gyveno žmonės skurdžiai, kai kurie gyveno dūminėse pirkiose, nes neturėjo galimybės pasistatyti geresnio namo.

Carinės Rusijos valdymo laikotarpiu, nieks nekreipė dėmesio į žemės ūkį. Į sunkų valstiečių gyvenimą niekas nekreipė dėmesio. Būdavo labai sunku kai pavasario laiku trūkdavo pašaro gyvuliams, žmonėms duonos, laukams užsėti sėklos. Šį valstiečių skurdų gyvenimą taip ir perduodavo senieji metai naujiems metams. Štai toks pavyzdys: gyveno Užukalnių kaime dvi šeimos Baranauskų ir Bogušų. Jos žemės turėjo vos aštuoniasdešimt arų.

Taip atsitikdavo todėl, kai jaunuolius per prievartą sugauna ir pristato tarnauti į caro kariuomenę, kurie tarnavo po 25 metus. Demobilizuoti grįždavo į Lietuvą, jiems pragyvenimui duodavo valstybė tuos mažus žemės lopinėlius 0,80 arų. Su likimu ir susidūrė šios aukščiau išvardintos šeimos. Grįžęs karys iš armijos, iš savo buvusios tėviškės negalėjo gauti jokios dalies. Jeigu broliai ir seserys sutiko priimti į namus tą karį (brolių) tai jis galėjo likti gyventi namuose, o jei ne tai eik kur nori.

Užukalnių kaimo žmonės, kaip ir kitų kaimų žmonės naudodavo žibelines lempas, lemputes (spinksules) arba balanas. Balanas įkišdavo į tokius žibintus pakabintus vidury aslos. Žibintai buvo pagaminti: medinis kotas 1 metro aukščio ir 30 cm. skersmens kryžioakas, kad pastačius nenugriūtų. Koto gale yra pritvirtintas tam tikras metalinis laikiklis įkišti balanai. Balanos buvo padirbamos iš pušies medienos. Vieno metro ilgio, turi būti labai plonai išskaldyta ir gerai išdžiovinta, tuomet gerai dega ir mažiau dūmija. Balanas naudojo po 1914 metų rugsėjo mėn. pilietinio karo. Tuo karo laikotarpiu nebuvo iš kur gauti žibalo, visi buvo priversti naudoti balanas.

Moterys ilgais žiemos vakarais verpdavo linus arba avies vilnas, ruošdavo siūlus audimui arba mezgimui. Tais laikais visi vilkėjo namų audimo visus rūbus, viršutinius ir apatinius baltinius. Tai reikalavo moterims daug įdėti darbo. Pavasarį, kai visur atšildavo, moterys parinkdavo vietą ir žiemos metu išaustas drobes (riecimus) balindavo pievose, ištiesdamos ant žolės riecimus, kur arčiau šulinio arba balos. Tuos "riecimus" supildavo vandeniu, apibarstydamo pelenais, taip kartodavo, kol audeklas išbaldavo ir būdavo tinkamas siuvimui.

Vyrai vakarais irgi turėdavo darbo, pindavo vyžus iš liepų karnų (žievės) arba megzdavo vyžas iš kanapių suktų siūlų, arba dirbo medines klumpes, arba kamarose maldavo girmomis kiaulėms pašarui miltus. Maldavo ir duonai miltus, ne tuo laiku labai mažai buvo malūnų. Todėl kiekvienas turėjo savo dviejų akmenų girneles.

Vyrai labai anksti keldavosi kokią 1 valandą, užsidegdavo savo padirbtas lektarnes, į lektarnę įdėdavo žibalinę spinksulę, o jeigu žibalo neturėjo įstatydavo vaško žvakutę ir eidavo į kluoną javų kultū.

Kūlimas prasidėdavo tokiu būdu: iš molio padarytas grendimas (grindys), ant grendimo sudėdavo javų pėdus ir spragilu kuliama. Spragelas padirbtas iš dviejų medinių dalių: koto ir galvutės medinės. Medinio koto (lazdakočio) ilgis 1 metras 80 cm. Medinės galvutės ilgis 70 cm. Prie koto pririšama galvutė ir spragilas pilnumoje paruoštas kūlimui.

Vyrai ankšti šerdavo savo arkliukus, nes jiems buvo skiriamas didelis dėmesys, nes žmonės sakydavo: arklio prakaitu kvepia duona. Kai iškuldavo javus, juos vėtydavo su medine, pačių pasikabinta, vėtykle. Vėtykles dirbdavo iš liepos medžio. Tokiu būdu seniau buvo valomi grūdai.

Koks buvo dėmesys moteriai – motinai?

Kaimo moterys buvo ypač sunkioje gyvenimo būklėje, ypač kaip jos laukdavo kūdikio. Tais laikais nebuvo įprasta kreiptis pas gydytoją pasitikrinti, nes neturėjo pinigų sumokėti gydytojui, o gydytojams reikėdavo labai brangiai mokėti. Moterys atsiduodavo Dievo valiai ir sakydavo kaip Dievas duos taip ir bus.

Visos kaimo moterys gimdydavo namuose, kiekvienas kaimas turėdavo tam tikrą pagyvenusią moterėlę, kuri padėdavo gimdyvei. Ji pirmoji priimdavo tą mažą būtybę – vaikelį. Šią moterį visi vadindavo gimusio vaiko “bobute”.

Šitos “bobutės” savamokslės, jos savo darbą atlikdavo tik iš patirties. Užkalnių kaime tokia bobutė buvo Aponienė.

Seniau moterų gimdyvių gyvenimo sąlygos buvo labai sunkios, ypač toms kurios neturėjo paramos namuose. Labai dažnai pasitaikydavo, kad po gimdymo moteris mirdavo.

Kai prasidėdavo darbymečio laikas, jeigu šeimoje nebuvo pas ką palikti vaikelio, moteris jį nešdavosi į laukus, ten jį maitindavo krūtimi ir būdavo laukuose visą dieną, rugius pjauna, kartu ir vaikelį prižiūri.

Šeima, kuri nešdavo vaikelį į lauką padirbdavo mažą lopšėlį, padarydavo palapinę. Lopšėlį ruošdavo iš karklo arba lazdyno medžiagos. Sulenkdamo pailgus lankus, aptraukdavo naminiu audeklu (drobele), prie lauko pririša keturias virvutes prie viršutinių virvučių pririšamas kablys vadinamas (kriūkas). Lauko palapinė statoma taip: Iš lazdyno paruošia 4 strypus 2- jų metrų aukščio. Viršutiniai galai surišami stipriai virvute, statomi ant žemės, praplečiami, pagal reikalingumą, tuomet padaroma kilpa iš virvutės ir pririšama viršuje, kad būtų galima pakabinti lopšį, visa palapinė apdengiama balta linine paklode. Palapinė apsaugo vaikelį nuo saulės spindulių, vėjo ir lietaus. Moterys rugius pjaudavo rankomis su pjautuvais, nes rugių šiaudai buvo labai reikalingi pastatų dengimui, nes tuo laiku pastatų stogai buvo šiaudiniai.

Moterų darbai buvo labai labai sunkūs, o prie to ir vaikų auginimas. Verkiančius vaikus motinos nuramindavo “židuku”, kuris buvo padaromas iš cukraus ir duonos. Motina sukramto duonos ir cukraus, įdeda į drobinį skudurėlį tyrelę suriša ir įdeda vaikui į burnytę, vaikas čiulpia ir aprimsta. Moterys tuomet gali dirbti toliau.

Gyvulių laikymas ir ganymas

Užkalnių kaimas prasidėjo nuo kaimo kapų ir baigėsi prie ežero Noso. Kaimo ilgis buvo maždaug 1 kilometras. Kaime būta labai siaurų ūkyčių (gatvelių) aptvertų medinėmis tvoromis iš abiejų pusių.

Tvoros buvo labai reikalingos gyvulių varymui į ganyklas. Tuo pačiu ir parginti iš laukų gyvulius. Kaimas pasamdydavo žmogų visai vasarai ganyti gyvulius, kuris vadindavosi “kerdžius”, prie jo būdavo dar du piemenys, kurių žmonių gyvulėliai ganydavosi eidavo paeiliui ganyti. Skerdžius turėjo pats pasidirbęs tokią triūbą, su kuria anksti rytą triūbijo, kad laikas varyti gyvulius. Gyvuliai taip buvo pripratę, kad jautė, kada jiems į laukus eiti, nerimaudavo vakare, kai laikas gyvulius į namus parginti.

Kai skerdžius duoda triūbos garsais ženklą, kad laikas gyvulius namo parginti jie nustoja būti ir pradeda grupotis ir ruošiasi į namus, į kaimo ūlyčią. Kiekvienas gyventojas laukdavo savo gyvulėlių, tačiau karvutės taip pripratusios, kad pačios atsiskiria nuo bandos ir eina į savo įprastą vietą. Taip ir bėgdavo dienos nuo ryto iki vakaro.

Kaimo šuliniai

Užukalnių kaime buvo 3 pagrindiniai šuliniai. Pirmas šulinys buvo pradžioje kaimo kuris vadinosi Aleksišūno šulinys. Antras šulinys buvo viduryje kaimo, kurį vadindavo Dabravolsko šulinys. Šis šulinys buvo dar su medine svirtimi. Trečias šulinys gale kaimo į rytų pusę, tai buvo viso kaimo šulinys, jis buvo vadinamas šaltiniu, kuris visus ir visuomet aprūpindavo savo skaidriu vandeniu.

Ūkininkų gyvenimo sąlygos visada buvo sunkios ir sudėtingas.

Žemė rėžiais

Kiekvienam ūkininkui, žemė buvo paskirstyta rėžiais. Kiekvienas ūkininkas turėjo tris žemės ruožus, tačiau žemės rėžiai ne visiems vienodi, vieniems rėžiai buvo platesni, kitų siauresni. Ne visi vienodai turėjo žemės. Vieni turėjo valaką – 12 hektarų, čvertukę – 6 hektarai, pusę čvertuko – 3 hektarai, o nuo to priklausė žemės rėžiai. Trys laukeliai duota todėl, kad buvo reikalavimai dėl sėjomainos: žiemkenčių plotas, vasarinių javų plotas ir juodo pūdymo plotas. Tame juodame pūdyme buvo kartu ir raguočių ganykla. Kaimas dar turėjo pasiskyręs nedidelį žemės plotą arkliams ganyti. Tas plotas buvo vadinamas “prasuliškių” pievos. Šios pievos visada buvo naudojamos arklių naktigonej - ganyklai. Gyvenimo sąlygos buvo labai sunkios.

Kaimas turėjo šaltyšių

Kai prasidėdavo rugiapjūtė ar kiti darbai reikėjo labai skubėti, kiekvienas ūkininkas jautė labai didelę įtampą: reikėjo skubiai nuimti derlių, nes tuose plotuose reikėjo ganyti gyvulius, o juoduosius pūdymus skubiai suarti ir sėti žiemkenčius. Kiekvienas kaimas tuo pačiu ir Užukalnių kaimas išsirinkdavo patikimą žmogų vadovauti įvairiems reikalams, kurį vadino “šaltyšiumi”. Tas “šaltyšius” turėjo šiokią tokią galią ir valsčiuje, bet daugiausia savame kaime tvarkė reikalus. Jeigu kas nors padarydavo smulkų nusikaltimą, tai kaimas tą nusikaltėlį bausdavo patys. Kaimo žmonės, kartu su šaltyšiumi pritaikydavo bausmę ir nubausdavo. Autorius prisimena tokį nutikimą, kai viena moterėlė naktimis vogdavo išplautus ir padžiautus baltinius, paklodes ir kitus skalbinius. Kai kaimo žmonės ją įtarė, tuomet kaimo šaltyšius pasikvietė keletą kaimo vyrų, padarė pas ją kratą ir rado vogtus daiktus. Tuomet paskyrė jai tokią bausmę: visus vogtus daiktus sudėjo jai ant pečių ir vedžiojo kaimo ūlyčiom, pasityčiodami, kad veda vagį. Toliau ji privalėjo gražinti pavogtus daiktus šeimininkams ir kad kiekvieno atsiprašytų. Ir reikėjo pažadėti, kad daugiau nevogs. Kaimo šaltyšius turėjo tam tikrą kaimo tarybą, kad padėtų jam tvarkyti visus kaimo reikalus. Darydavo kaimo susirinkimus. Tuos susirinkimus žmonės vadindavo “skodas”. Susirinkimuose sprendavo įvairius klausimus, kaip kelių tvarkymas sėkomainos pertvarkymas ir kitus įvairius reikalus. Priimdavo nutarimus ir kiekvienas ūkininkas turėjo juos vykdyti.

Kai mūsų tauta buvo pavergta rusų carizmo, kada valdė caro žandarai mūsų kaimus ir miestelius, jie norėjo atimti iš lietuvių gimtąjį žodį, mūsų tikybę. Viską naikino, viską trypė kazokų kaustyti batai. Be gailėsčio naikino kas mūsų tautai buvo šventa ir brangu, senelių ir tėvų paliktas tradicijas. Žmonių gyvenimas buvo visiškai beviltiškas. Žmonės laukus ardavo medinėmis žagrėmis, kurias traukdavo jaučiai, nes mažai buvo arklių. Dirvas akėdavo medinėmis akėčiomis, derliai buvo labai maži, mokesčiai už žemę dideli. Gyvenimas kaime buvo labai skurdus.

1914 metais Vadeikų šeima pasitraukia į Rusiją

1914 metais rugsėjo mėn. Prasidėjo didelė nelaimė, žmonės bijojo vokiečių, jeigu vokiečių kariuomenė užims mūsų kraštą, jie viską sunaikins. Žmonės tikėjo tiems gandams, todėl kad žinojo iš praeities, ką vokiečių ordos darė. Daug Lietuvos žmonių bėgo į Rusiją palikdami savo kraštą.

Vadeikų šeima pasitraukė į Rusiją. Išvyko tėvas, motina ir 4 vaikai (prisiminimus rašęs autorius buvo aštuonių mėnesių amžiaus). Tėvas buvo paimtas į armiją ir žuvo, prasidėjo revoliucija, prasidėjo badas, epidemijos, ligos. Skaudi nelaimė palietė Vadeikų šeimą, per savaitę mirė du broliukai ir viena sesutė. Iš šešių šeimos tik motina ir Juozas, kuris rašė šiuos prisiminimus. Būdamas 1,5 metų Juozukas nejautė didelio širdies skausmo, tuo pačiu trūko tėviškos meilės. Į Lietuvą grįžome su motina kai vyko revoliucija 1917 m. kai kovojo Rusijoje raudonieji ir baltieji.

Lietuvos savanoriai

Lietuvoje atsirado gabių vyrų – politikų, kurie suprato, kad karas išvargino visus žmones, visas valstybes. Laikas pabusti iš letargo miego. Pradėjo budinti jaunimą, ragino atsikovoti Lietuvai laisvę. Kaimo vyrai nebuvo abejingi, pradėjo organizuotis į savanorių būrius, kuopas, batalijonus, pulkus... Lietuvos kaimo vyrai bemoksliai, beraščiai, nebuvo paruošti kovos taktikai, jie į tai nekreipė dėmesio. Paliko medines žagres, paliko namus ir palaiminti savo motinų išėjo parnešti laisvės Lietuvai. Jie neturėjo nei karinės aprangos, karinės amunicijos, bet jie turėjo meilę Lietuvai tėvynei šventą pareigą kovoti nesigailint savo jėgų. Jie negailėjo savo gyvybių paaukoti už Tėvynę. Vyrai į savo rankas paėmę trofėjinį ginklą jam davė priesaiką “be reikalo nepakelsiu be garbės nenuleisiu”, nes jie neturėjo niekam asmeninio keršto, įtarumo. Jie nepakėlė ginklo prieš savuosius beginklius, senelius, vaikus, ištisas šeimas. Jie kovojo šventai garbingai už savo Tėvynę, už laisvę, užtai mes visi turime visuomet žemai nusilenkti, pagerbti jų kapus, turime pagerbti šventą savanorio vardą.

1918 metais vasario mėn. 16 dieną buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė. Į šiuos garbingus savanorių pulkus buvo išėję ir Užkalnių kaimo vyrų – jaunuolių. Tai Remeika Viktoras – savanoris, pirmos mobilizacijos Šmigelskas Juozas, Prano. Šmigelskas J. buvo pakliuvęs į lenkų belaisvę. Lietuvių vyrų kova buvo sunki, nes nebuvo jie tinkamai apsirengę, tinkamai apginkluoti, kartais ir alkani, bet kovojo ir laimėjo. Laimėjo todėl, kad jie buvo dvasiškai stiprūs, žinojo dėl ko kovoja.

Laimėjo visos Lietuvos vyrai, o tuo pačiu ir Užkalnių kaimo kovotojai.

Gerbiamas autorius Juozas Vadeika sako, kad kai medžio šaknys yra pakirstos medis vysta, kenčia labai atsiliepia jo gyvybei, taip yra buvę ir mūsų tautai, kuriai ilgus metus buvo pakirstos šaknys, neturėjo laisvės, kentėjo visa Lietuva, visi kaimo ir miesto žmonės.

Lietuva laisva, prasidėjo naujas gyvenimas, žemės reforma

Prasidėjo naujas gyvenimas, žinoma jis buvo sunkus ypač pirmos pokario dienos. Kraštas buvo nualintas. Lietuva kėlėsi iš griuvėsių, iš pelenų. Ūkininkai buvo raginami, kad būtina žemės ūkio reforma, tai būtent iš kaimo sistemos pereiti į vienkiemius. Ūkininkai mielai sutiko.

1922 metais buvo iškvieistas matininkas, prasidėjo darbai, žemės matavimai. Buvo dalijama kiekvienam ūkininkui tiek kiek jam priklausė.

Pastatų nukėlimui buvo laikas numatytas 3 (trys) metai. Kai ūkininkai išėjo į vienkiemius prasidėjo naujas gyvenimas, kiekvienas ūkininkas pradėjo vadovautis pagal savo sugebėjimus. Buvo atsisakyta lauko sėjomainos, kiekvienas ūkininkas pradėjo jāvus sėti atrankiniu būdu. Užkalnių kaimo laukų reljefas to reikalavo, šių laukų dirvožemis buvo labai įvairus: laukai kalnuoti, akmenuoti, vietomis priemolis, vietomis priesmėlis, todėl reikėjo pritaikyti tokį sėjimo būdą, kad tiktų kiekvienai kultūrai. Daugumoje ūkininkai sėdavo rugius, nes iš rugio grūdo dabar ir visuomet kepama kasdieninė duona. Buvo sėjai ir kviečiai, miežiai, avižos, taip pat buvo labai vertinamos ankštinės kultūros: žirniai, lyšiai, priesmėlio dirvoje sėdavo grikius, lubinus, geltonus lubinus buvo pašariniai. Mėlynus linus sėjo dėl dirvos pataršimo, lubinai ariami ir sėjami rugiai, tuomet būna geras derlius. Taip pat sėdavo mėlynžiedį linelį, kuris visiems būtinas. Iš lino grūdo (sėmenų) spausdavo aliejų, o iš lino šiaudelio pluošto gaudavo audinį rūbams siūti, nes tais laikais aprangą siūdavo tik iš namų darbo audinio. Žinoma, kad audinys būtų tinkamas siuvimui daug reikėjo įdėti rankų kruopštaus darbo.

Moterys linus raudavo, džiovindavo, išdžiūvusius nukuldavo. Darydavo talkas linams kultū. Sueidavo keliolika moterų arba jaunų mergaičių. Linai sausi suvežami į kluonus, talkininkės susėda visos ant grendymo ir kulia medine kultuve, tol kol nukulia linų galvutes, kai būna merginų pakviečiami ir kaimo berniukai, ir muzikantas. Visi sueina į kambarį ir prasideda šokiai. Taip ir eina linų kūlimas pagal eilę pas kiekvieną ūkininką.

Po kūlimo, linų šiaudelius reikia pakloti pievoje, arba kitoje tinkamoje vietoje. Šiaudeliai turi išsigulėti tam tikrą laiką, kad nuo šiaudelio atsiskiria pluoštas. Patikrinti galima taip, imama linų glėbelis, padžiaunamas ir kada būna išdžiūvęs mintuvais minama ir jeigu pluoštas nuo šiaudelio gerai atsiskiria, tad laikas pakelti visus šiaudelius, sustatoma, kad išdžiūtų, vėliau surišama į kūlius ir vežama į pirtį, pirtyje šiaudeliai laisvai padžiaunami, aukščiau nuo žemės. Kai išdžiūna mintuvais minami. Linų mynimui irgi daromos talkos, paeiliui vieni kitiems. Kai linai išminti gautą pluoštą tam tikromis bruktuvėmis išbrukti, kad nuo pluošto atsiskirtų dalis pakulų (nuobrukos). Tada lino pluoštas dar šukuojamas tam tikrais šepučiais ir kada tinkamai iššukuoja, nemaža dalis atsiskiria pakulų, o lino pluoštas pasidaro švelnus, blizgantis. Tada jau galima verpti, ruošti siūlus audimui. Iš lino pluošto siūlai ruošiami drobei austi, o iš pakulų paruošti siūlai naudojami austi storam audiniui, kurį vadino šaračkos. O iš šaračkos audinio siūdavo vyrams viršutinius darbinius rūbus: kelnes ir švarkus (žiponus).

Pasiruošimas audimui

Audimui pasiruošti siūlus reikalinga apmesti mestuvais. Apmesti siūlai vadinosi "asnava". Asnava apriečiama į audimo stakles (stovus), apriesti siūlai suveriami į skietą. Taip siūlai paruošiami audimui. Štai kokia linelio kelionė iki paruošto audinio.

Kiekvienai šeimai būtinai reikėjo turėti visus reikiamus audimui įrankius: mintuvai linams minti, bruktuvė linų pluoštui sušvelnyti, šepučiai iš pluošto pakuloms išskirti, verpimo ratelis, audimo siūlams paruošti vytuvai, asnavai paruošti mestuvai, staklės audimui, nycys ir skietas taip pat audimui. Dar audžiant reikėjo šaudyklės į kurią įdėdavo apsuktą siūlais šėivą ir mintuvai, kurie priglausdavo siūlus prie audinio.

Praeityje moterys buvo labai apkrautos darbais. Anksti rytais ir vėlai vakarais prie ratelio arba prie mezgimo, arba prie namų apyvokos darbų. Vaikai irgi dirbo pagal savo pajėgumą. Mergaitės turėdamos 12-13 metų jau sėdėdavo prie verpimo ratelio, siūlus audimui verpdavo arba mezginį megzdavo. Berniukai eidavo su tėvu dirbti, dykinėti nieks neleisdavo, o jeigu ir išeidavo kur nors tėvai turėjo žinoti, ką veikia, kur randasi.

Kaimo paaugliai vasaros metu ganydavo gyvulius. Užkalnių kaimo gyventojai buvo neturtingi žmonės.

Gyvenimas buvo varganotas, beraščiai, bemoksliai nebuvo nei mokyklų nei mokytojų. Užkalnių kaimas gyveno užsisklendęs tamsoje, nes kitaip ir būti negalėjo.

Mokyčiausias žmogus ir mokyklos įkūrimas Užkalnių kaime

Užkalnių kaime mokyčiausias žmogus buvo Kuklys Juozas, kuris mokėjo laisvai skaityti ir rašyti, taip pat mokėjo ir rusiškai.

Antroji savamokslė moteris Dabravalskienė Rozalija, kuri šiek tiek mokėjo skaityti ir rašyti.

Jau prisiminimus rašęs autorius Vadeika Juozas prisimena Dabravalskienė R. organizavo kaimo vaikus, kad eitų mokytis, mokyklos nebuvo, bet pas Vadeiką Joną buvo laisvas kambarys, tai ten rinkdavosi vaikai. Vėliau ėjo paeiliui į tuos namus, kurių vaikai mokėsi. Vaikai labai norėjo mokytis, tik deja nebuvo taip lengva, nes nebuvo nei knygų, nei vadovėlių, nei rašomųjų priemonių. Tai kai kuris įsigydavo sąsiuvinį, plunksna ar pieštuką. Vadeika prisimena, kad jį motina išleido į mokyklą iš kažkur gavo sąsiuvinį mėlynais viršeliais, dailyraščio su pakrypusiomis linijomis, vieną plunksną. Rašalo pati motina padarė iš dažų, kuriais dažydavo vilnonius audinius ir siūlus. Plunksnakotį padirbo

Junčionių kaimo gyventojas Vaitkuskas Jonas. Taip buvau aprūpintas rašymo priemonėmis.

Skaityti davė senelė maldaknygę, didelėmis raidėmis parašytą.

Mokyklos reikmenis sudėdavo į tarbelę, kuri buvo motinos pasiūta iš kažkokio audeklo. Į tarbelę įdėdavo ir bandelę pakeptą iš žirnių miltų, namų girnomis sumaltų miltų. Apaudavo kanapių minkštais vyžais. Taip buvo paruoštas mokyklai, taip ėjo ir kiti vaikai. Mokytoja buvo labai gera ir gailėstinga, ir rūpestinga. Ji labai stengėsi mokiniams padėti, vaikai ją labai mylėjo, gerbė, ji vaikams buvo antra motina.

Kai ji negirdėdavo vaikai ją vadindavo teta Rozyna, Rožė. Taip vadindavo ne iš blogos pusės, tai buvo pirmoji Užkalnių kaimo istorinė mokytoja.

Lietuvos Švietimo ministerija pradėjo rūpintis mokyklų atidarymu

1925 m., 1926-1927 metais Junčionių kaime, buvusio dvarininko Kuncevičiaus mediniame name buvo atidaryta pradinė mokykla, pradinės mokyklos mokytojas buvo Gediminas Balčius. Šią mokyklą pradėjo lankyti ir Užkalnių kaimo vaikai. Dabar vietoj to medinio dvaro namo Junčionių mokyklos stovi gražus mūrinis pastatas.

Užkalnių kaimo jaunimo gyvenimas

Praeityje jaunimas neturėjo kuo pasidžiaugti savo gyvenimu. Mažaraščiai, nes mokslas buvo ne visiems prieinamas, senais laikais mokslą pasiekti labai brangiai kainavo ir ne kiekvienas galėjo jį pasiekti. Į kaimo jaunimo kultūrinį gyvenimą mažai buvo kreipiamas dėmesys, nes valstybė nepajėgė dar viskuo rūpintis, nors tuomet jaunimas nebuvo reiklus savajam gyvenimui. Jiems atrodė, kad yra kitaip ir būti negali. Šią baisią traumą jaunimui atnešė praeitis, okupantas, kurie ilgą laiką buvo užgrobę mūsų kraštą.

Būdavo ilgais žiemos vakarais jaunimas (berniukai ir mergaitės) susirinkdavo vakaroti, merginos mezgė, arba plunksnas plėšydavo. Apšvietimas žibalinė lempa. Berniukai prasimanydavo įvairių pokštų, žaidimų ir kviesdavo merginas liaudies žaidimus žaisti. Dalindavo žiedą arba eidavo ratelio su įvairiais priedainiais. Sekmadieniais jaunimas ruošdavo šokius (vakarėlius). Čia šokdavo, dainuodavo, linksmindavosi. Muzikantai daugumoje grojo lūpinėmis armonikėlėmis. Jaunimas dainuodavo liaudies dainas. Jie nežinojo nei autorių, nei kompozitorių. Dainos buvo dainuojamos apie girios ažuolėlį, apie liepužėlę, kuri dainoje primena sūnaitėlį ir dukružėlę, apie kareivėlį, kuris negrįš iš karužės laukiamos mergelės. Dainuodavo apie mergužėlės ir bernužėlio sunkią gyvenimo dalią, apie jų gyvenimo nuoskaudas. Savo godas išreikšdavo dainuodami šią dainą:

Ar žinai mergužėle trobelę,
gale kaimo ant kranto stataus.
Ten putodami vandenys kyla,
jie vargus ir nelaimes nuplaus.

Oi žinau, bernužėli, trobelę,
ir žinau to upelio versmes,
bet man sielvartas širdį taip gelia,
geriau eit pasinert į gelmes.

Oi netiesą kalbi, mergužėle,
ne vien meile mūs plaka širdis.
Geriau eisim kovon už tėvynę,
kad bedalių blaivėtų dangus.

Jaunimui nuobodžiausias laikotarpis prieš Velykas, kada prasideda gavėnia, kuri tęsiasi 7 (septynias) savaitė. Buvo nevalia jokiems pasilinksminimams, dainoms, naudoti alkoholinius gėrimus, gerti, bei riebaus maisto valgyti. Neleistina kelti vestuves. To visko griežtai reikalavo religiniai įstatymai.

Jaunimas nekantriai laukdavo Velykų. Prieš pat Velykas kaime statydavo bendras supynes. Merginos margindavo kiaušinius įvairiais raštais, įvairiomis spalvomis, o vyrai rinkdavosi ko drūčiausius kiaušinius, nes per Velykų šventes reiks išmėginti, kurio kiaušinis drūtesnis. Visi ruošėsi Šv. Velykų šventėms, vaikai irgi ruošėsi kiaušinių ridenimui. Kaimo suaugę berniukai ir vyrai ruošdavosi lalavimui. Mokindavosi velykines giesmes, kad atmintinai mokėtų ir kad balsus suderintų. Turėjo išmokti ir lalinkas, kurias dainuos merginoms.

Verbų sekmadienis

Paskutinis gavėnios sekmadienis, vadindavosi verbų sekmadienis. Kiekvienas eidamas į bažnyčią turėdavo verbą. O kada pareina iš bažnyčios, kuris šeimos narys namuose verba būna paplaktas per pečius, plakant verba buvo sakoma “Verba muša, ne aš mušu, už nedėlios ir Velykos”.

Šv. Velykos

Kiekviena šeima, nežiūrint ar ji turtinga, ar ne, stengiasi, kad Velykų stalas būtų paruoštas šventiškai. Ant stalo būtinai turi būti margučių ir spalvotų kiaušinių, pyrago, riebaus maisto ir namų darbo alaus. Sulaukus Šv. Velykų ryto visi eidavo į bažnyčią. Parėjus iš bažnyčios visa šeima susėda už stalo, sukalba padėkos Dievui maldelę už velykinį stalą, paima šventinto vandens, kuris parnešamas iš bažnyčios, šventinto didįjį šeštadienį prieš Velykas. Kiekvienas pavilgo dešinės rankos pirštą persižegnoja ir pradeda valgyti. Pirmiausia paima kiaušinį ir suvalgo, tai reiškia atsigavėjimą, toliau valgo viską. Iki soties pavalgę vėlyvus pusryčius viso kaimo žmonės rinkdavosi į vieną vietą, kur pastatytos supynės. Seni ir jauni, paaugliai ir vaikai, visi turėjo savo užsiėmimą, pramogą. Vyrai mušdavo kiaušinius, išbandydavo kurio stipresnis. Vaikai rideno kiaušinius. Kaimo jaunimas supynėse supdavosi, dainuodavo, šokdavo, sulaukus vakaro, leidžiantis saulei visi išsiskirstydavo į namus, nes kiekvienas žino, kad naktį ateis lalautojai. Palinksmims namelius, merginos irgi nekantriai laukė ateinančių lalautojų, kurie turės joms padainuoti lalymką, o tai svarbiausia buvo mergaitėms ar padainuos lalymkoj tą bernužėlį kurio širdelė jos trokšta. Kaimo bernužėliai merginų paslaptis žinodavo ir dainelė padainuodavo tą bernužėlį, kurį ji myli, netgi paminėdami jo vardelį.

Vadinamieji kaimo lalautojai vakare susirinkdavo į sutartą vietą, dar pasitikrindavo, kad geriau ir gražiau atliktų savo reikiamas pareigas. Lalautojai išsirinkdavo sau vadovą, kuris reikalui esant galėtų atsakyti į klausimus. Eidami pasiima pintą kašiką kiaušiniams dėti ir prasideda lalavimas. Vadovas prieina prie namo lango, lengvai pabeldžia į lango stiklą ir taria šiuos žodžius: “Mielas šeimininke, leiskit palinksmint jūsų namelius ir tuo pačiu Šv. Velykų proga, tegul būna palaiminta jūsų visa šeimynėlė, jūsų sodyba, jūsų nameliai”. Šeimnininkui leidus lalautojai užtraukia giesmę “Linksmą dieną mums nušvito” su priedainiu aleliuja, aleliuja Baigus giedoti šeimnininkas per atdarą langą paduoda margintus bei dažytus įvairiomis spalvomis kiaušinius ir dar pavaišina velykinį pyragu. Jeigu tuose namuose yra merginų, dukrų ir t.t. Tuomet lalautojų vadovas kreipiasi į šeimnininką tardamas šiuos žodžius: “Gerbiamas dukros tėveli, gerbiama mamyte, leiskit pamatyti jūsų dukrytę”. Tėvams sutikus atidaro duris ir lalautojai įeina į kambarį ir ieško pasislėpusios dukrytės. Suradę atsiveda į kambarį, pagarbiai pasisodina tarp dviejų lalautojų į vidų, o visi kiti ratu sustoja ir pradeda dainuoti vadinamą lalymką:

Oi ant dvaro ant didžiojo,
vynelis vyno žaliasai.

O tame dvarely rūtelių darželis,
vynelis vyno žaliasai.

O po darželį vaikščiojo mergelė,
vynelis vyno žaliasai.

Vaikščiojo mergelė vardu V. V.....,
vynelis vyno žaliasai.

Ji rūteles skynė, vainikėlį pynė,
vynelis vyno žaliasai.

Ant galvelės dėjo į jaunimą ėjo,
vynelis vyno žaliasai.

O kad ji patektų jaunam bernužėliui,
vynelis vyno žaliasai.

Jaunam bernužėliui vardu N.....,
vynelis vyno žaliasai.

O už šią lalynką daug gražių margučių,
vynelis vyno žaliasai.

Litras arielkos, sūris ant tarielkos,
vynelis vyno žaliasai.

Baigus dainuoti mergina atneša gražių margučių ir paduoda juos lalautojams, o merginos mama apdainuotą sūrį, naminio alaus, velykinio pyrago ir vaišina lalautojus.

Lalautojai per visą naktį aplankydamo visas kaimo sodybas. Pasitaikydavo tokių atvejų, kad šeimininkas nepriimdavo lalautojų, tada lalautojai atsisveikindavo tokiais žodžiais: "Kad jūsų vištelės neperėtų, ant kuolo tupėtų, į dangų žiūrėtų ir niekuomet kiaušinių nedėtų, o per užpakalį pelenai byrėtų, o jūsų dukrelė, kad užu pečiaus visuomet sėdėtų ir niekuomet bernužėlio neturėtų".

Baigę savo darbą lalautojai eina pailsėti, po trumpo poilsio viso kaimo jaunimas susirenka į sutartą vietą ir linksmai praleidžia Velykų šventes su muzika, su dainomis, su įvairiais liaudies žaidimais.

Velykos tai Kristaus iš mirties prisikėlimo šventė, seniau Velykų šventė buvo visų labai laukiama ir labai gerbiama. Kiekvienas žmogus Velykų laukdavo su pakilia nuotaika, nes tai pavasarinė šventė, tuo pačiu ir gamtos atgimimo šventė. Kiekvienas žmogus jausdavo savo širdyje gėrio jausmą, vienas kitam meilės jausmą ir vienas kitam pasidaro atlaidūs.

1925 metais kaimas galutinai persiformavo naujam gyvenimui, bet gyvenimas mažai kuo pasikeitė

Bėgo metai gyvenimo sąlygos mažai pasikeitė ir kaimo žmogui neteikė jokių vilčių tolimesniam gyvenimui.

Žmonės taip laukė nepriklausomybės, labai mylėjo Lietuvą tėvynę, tą didvyrių žemę, bet nieko gero nesulaukė. Mūsų Lietuvos kraštas ilgą laiką buvo okupuotas, nualintas karų, visokių atėjų, perėjūnų, kurie be pasigailėjimo plėšė Lietuvos kaimus.

Užukalnių kaimas 1925 metais galutinai persiformavo naujam gyvenimui, kai kaimo sodybos persikėlė į vienkiemius, buvo panaikinta ruoželių ežios, sodybos įsikūrė gautuose sklypuose. Iš esmės gyvenimas daug kuo ir nepasikeitė, nes ūkininkams viskas buvo brangu. Trašos buvo labai brangios, o jos reikalingos nualintiems laukams. Geležis buvo labai brangi, vienas kilogramas geležies kainavo 50 centų, ūkininkams tai buvo brangu. Geležis ūkininkams buvo labai reikalinga, iš jos gamino plūgus, akėčias, vežimams gaminti ir visiems kitiems padargams.

Lietuva neturėjo sunkios pramonės, viskas buvo perkama iš užsienio, o lietuvių pragyvenimo šaltinis žemės ūkis. Žemės mokesčiai buvo labai dideli. Pavyzdžiui Vadeikai turėjo 9 ha žemės o dirbamos 8 ha. Valstybinis mokestis už žemę į metus buvo 60 litų, atrodo nedaug, bet 1935 metais buvo Lietuvoje krizė. Vidutinio stovio karvė kainuodavo 80-90 litų, javų 50 kg. 5-6 litai, ir tai buvo labai sunku parduoti, nes nebuvo kam pirkti. Vadeika gerai prisimena, kai ūkininkas nupenėtą bekonėlį veždavo iš vakaro į Alytų užsiimti eilę, bet ir tai nebuvo tikras ar parduos ar ne. Alytuje prie traukinių stoties privažiuodavo ūkininkų, kurių eilė tesėsi apie puskilometrį (su bekonais). Veterinaras tikrino ir kuris netikdavo pagal jo nuožiūrą, o su veterinaru kartu eidavo ir kitas žmogus, kuris su savimi nešėsi kibirėlį su raudonais dažais ir teptuką. Kada veterinaras pasakydavo, kad šis bekonas netinka tą bekoną raudonais dažais ištepa, kad antrą kartą nestotų į eilę. Taip ir važiuodavo ūkininkai nusivylę namo. O gyvenančiam žmogui poreikiai irgi yra. Reikia ir drabužių, ir apavo. Kostiumas vyriškas tais laikais kainavo 60-70 litų, auliniai išėiginiai batai 30-35 litai. Litas buvo labai brangus.

Samdinė moteris visą dieną dirbusi gaudavo 2 litus, vyras samdinys už visos dienos darbą gaudavo 3-4 litus, žiūrint pagal metų laikus. Cukraus žmonės paragaudavo tik du kartus į metus: per Velykų ir Kalėdų šventes. Visos kitos dienos praleidžiamos be cukraus, be pyrago. Kavai saldinti pirkdavo sachariną, kuris saldus ir pigus buvo.

Krizės metu buvo išėjęs toks potvarkis, kad kiekvienas tarnautojas, valdininkas turėjo būtinai nupirkti pas ūkininką 4 žąsis, o ūkininkas pardavęs žąsis pirkėjui pasirašydavo į tam tikrą pažymą, kad tikrai jis nupirkęs. Būdavo ir toks atvejis, kad už žąsį sumoka, o žąsies neima. Tas žąsų pirkimas ūkininkams nepalengvino gyvenimo, ypač jaunimui buvo sunku. Jauno žmogaus poreikiai yra didesni, norisi gražiau apsirengti, pasilinksminti, o čia gyvenimo sąlygos neleisdžia. Nors, praeityje jaunimas nebuvo labai sau reiklus, pasitenkindavo savo tuo kukliu gyvenimu, nes jie puikiai suprato sunkią padėtį Lietuvoje. Vilties nebuvo, kad ką gero duotų ateitis 1935-1936 metais prasidėjo ūkininkams sunkinančios aplinkybės, prasidėjo streikai, žmonės ėmė skaldytis į dvi grupes. Buvo tokių kurie laukė rytų rojaus, jie buvo suklaidinti melagingais pažadais. Jie nesuprato, kad tie rojaus pažadai mūsų tautos nelaimė. Vadeika Juozas prisimena, kai 1929 metais Lietuva, buvo tik ką pabudusi, kuri tik ką pradėjo savo kūrybinį darbą, tai buvo nelengva, buvo klaidų ir trūkumų, bet tai normalu. Be klaidų gyvenimo nebūna. Tuo laiku, kaip prisimena Vadeika J. didžiausia bėda buvo bedarbystė.

Tai didelė problema, kai šeimoje trys broliai dvi seserys, penki jauni žmonės, kaip išgyventi. Tuomet gyvenimas be ateities.

Laimės ieškojo užjūryje

Jauni žmonės laimės pradėjo ieškoti užjūryje. Tokios laimės ieškojai buvo ir Užukalnių kaimo Šmigelskas Kostas, Degėsys Adolfas, Jono, Plentaitė Zofija, Šmigelskas Jonas, Šmigelskaitė Izabelė ir Vadeika Romas. Iš viso iš Užukalnių kaimo į užjūrį buvo išvykę šeši žmonės.

Vestuvių papročiai

Pagal senus mūsų dzūkų papročius taip ir Užukalnių kaime buvo laikomasi tokio papročio. Kai reikėdavo ženytis sūnui ar tai dukrai, visuomet turėjo pagal amžių, vyresnis pirmiausia, o jauniausios vėliausia, tas pat buvo ir su dukromis. Viskas būdavo pagal tėvų norus.

Jaunasis (anksčiau vadinamas ženykas) pasirinkdavo iškalbų piršlį, kuris turėdavo surasti jaunikui tinkamą nuotaką (merginą). Kai surasdavo, tuomet atsiklausdavo jaunosios tėvų atvažiuoti su nurodytu jaunikiu į piršlius, jeigu tėvai sutikdavo, tada piršlys su vaikinu važiuodavo sutartą dieną “svocijon”.

Atsitikdavo ir tokių dalykų, kad nesutardavo dėl įvairiausių priežasčių. Būdavo, kad duodavo mažai kraičio (pasogo) arba jaunikis neturtingas (biednas) ar dar kokios priežastys. Taip vaikas “ženykas” ir važinėjas su piršliu ieškoti sau žmonos.

Kai visi sutaria vestuves, tuomet jaunoji (mergina su tėvais sutartą dieną važiuoja į peržiūras pas vaikiną tėvus, apžiūrėti ar apsimoka išleisti dukrą už šito vyro. Tuomet jau tardavosi abeji tėvai. Galutinis žodis visada būdavo jaunosios tėvų. Tėvai žodžio nekeisdavo ar merginai patikdavo jaunikis ar nepatikdavo, į tai niekas nekreipė dėmesio.

Tuomet valstybinės metrikacijos nebuvo, viską atlikdavo parapijos klebonas. Kai buvo viskas sutarta, jaunieji važiuodavo pas kleboną paduoti vadinamiems “ūsakams”. Jaunieji turėjo mokėti poterius, jei ką nors suklysdavo liepdavo namo važiuoti. Tuos jaunujų “ūsakus” klebonas įrašo į tam tikrą knygą ir per tris sekmadienius iš bažnyčios sakyklos skelbė, kad tokie ir tokie ruošiasi vedyboms. Kreipdavosi į žmones klebonas, jeigu kas nors žinote ką nors blogo apie šiuos jaunuosius, prašė pranešti bažnyčiai.

Kai per tris savaites neatsirasdavo jokio įtarimo, klebonas kviesdavo jaunuosius pasitarti, kurį sekmadienį galėtų paimti šliūbą.

Kai jau būdavo sutarta vestuvių diena, jaunieji, kiekvienas savo namuose darydavo vakarones, atsisveikinimas su jaunimu. Būdavo muzikantai ir viso kaimo jaunimas.

Kaimo žmonės daugumoje buvo neturtingi, todėl ir vestuvių stalas būdavo labai kuklus.

Būdavo padengiamas stalas, pačių išaustomis staltiesėmis, baltomis kaip sniegas. Staltiesė papuošia rūtų šakelėmis. Jų pačių pakepta rugine duona, Jų pačių išaugintų kviečių pyragu, naminiu alumi, sūriu, sviestu ir kitais patiekalais.

Jauniesiems būdavo daug rūpesčių prieš vestuves. Rūpindavosi kaip pasipuoš, koks vestuvių pulkas bus, pamergės, pabroliai ir t.t.

Jaunikui labai svarbu būdavo surasti tokį pabrolį, kuris mokėtų tinkamai paduoti rūtų vainiką. Nes kada pabrolys nuneša jaunajai rūtų vainikėlį, būtinai turėjo mokėti vestuvinę araciją. Užkalnių kaime, taip pat ir gretimuose kaimuose ši senolių tradicija buvo labai prigijusi. Užkalnių kaime vyriausiuoju pabroliu tekdavo būti prisiminimus parašiusiam Vadeikai Juozui.

Jaunikio vestuvinis pulkas važiuodavo arkliais pas jaunąją. Ir veždavosi nupintą, tinkamai paruoštą rūtų vainikėlį. Kai jaunikis atvyksta, juos pasitinka jaunosios tėvai. Garbingai pakviečia jaunikį, piršlį ir visą pulką į trobą. Kambaryje paruošti du vestuviniai stalai. Už vieno stalo sėdi jaunoji su savo pamergėmis, o už antro susėda jaunikio pulkas. Labai trumpai pasivaišinę jaunojo pabroliai, grojant muzikantui vainiko garbės maršą, neša vainikėlį jaunajai. Vyresnysis pabrolys paima rūtų vainikėlį, kuris būna prisegtas prie baltos skarelės. Vainikėlis būdavo padėtas ant maldaknygės, o maldaknygėje būdavo įdėti pinigai, kurie buvo skirti jaunosios pamergėms už segamas vestuvines gėlytes (vadinamus kvietkus).

Vyresnis pabrolys paima vainikėlį, garbingai atsistoja, pakelia vainikėlį į viršų ir pradeda kalbėti įžanginį oracijos žodį:

....”Liaukitės kalbėti, šokti, griežti ir dainuoti, nutilkite trumpiausia Marijos minutėle, paklauskite mano kelių žodelių. Eisiu toliau, kalbėsiu daugiau, juk aš esu tikras teisybės skelbėjas”.

Kada pabroliai neša jaunajai rūtų vainikėlį muzikantai groja vainikėlio garbės maršą. Kada pabroliai prieina prie jaunosios stalo žemai nusilenkia, muzikantai nustoja groti. Vyresnysis pabrolys pradeda kalbėti oraciją šiais žodžiais:

...“Pirmiausia atiduodame pagarbą šiam papuoštam stalui, kaip aukurui ir visiems susirinkusiems, šios vestuvės dalyviams: seniems, jauniems, dideliems ir mažiems, o ypač šiai jaunajai, kuri šiandieną sėdi už šio papuošto stalelio ir apgailestauja savo praleistų jaunų dienelių.

Mes esme atkeliavę iš anos gražios linksmos šalelės, linksmos vietelės į jūsų dar gražesnę, linksmesnę vietelę ir ne su kuo kitu, kaip su šiuo žalių rūtų vainikėliu.

Kada mes keliavome su savo ištikimais tarnais, važiavome per žydinčias lankas, šlamančias girias. Mes pamatėme rūtų darželį, o po rūtų darželį vaikščiojo jauna seselė. Mes jaunikaičio tarnai paklausėme, kas šias žalias rūteles sėjo, laistė, ravėjo, garbingai prižiūrėjo. Seselė atsakė, kad doroji (vardas jaunosios) rūteles sėjo, laistė, ravėjo, garbingai prižiūrėjo, vainikėlį pynė ant galvelės dėjo, jaunimėlin ėjo, o šį vainikėlį ji dorai dėvėjo.

Tai yra tolimos senolių tradicijos palikimas, jaunosios anksčiau vainikėlius puošdavo įvairiomis brangenybėmis, o kurie neturėjo brangenybių, nešė žalias medžių šakeles, iš darželių rūteles. Tai ir mes jaunikaičio tarnai neturėdami šių brangenybių, atsikėlėm anksti rytelį ir nuėjom į rūtų darželį, ir radome rūtele nuskindas ir vainikėlis nupintas dėl jaunosios, šiandien pagamintas. Štai, kuris žaliuoja mano rankose, paskutinį kartą pažvelk į šį savo rūtų vainikėlį ir patyliukais pamastyk jaunoji mergele. Ar tau negaila palikti rūtų darželio ir jaunų seselių bei savo brolelio, ar tau negaila palikti senojo tėvelio beilstančio, motinėlės belaukiančios. O gal tau geriau jaunas bernelis turėti ir amžinai jį mylėti. O jūs jaunas jaunikaitei, padėkokite seniesiems tėveliui ir motinėlei, kurie tau užaugino skaisčią ir dorą mergele, kurie ją ant rankų nešiojo, po sodelį vaikščiojo, pasakėlėmis ir dainelėmis ramino, proto, išminties mokino.

Judu mylėkite vienas kitą ne tik prigimtaine meile, bet ir išminties proto meile. Tat visų vestuvių dalyvių vardu linkime, kad jaunųjų gyvenimo kelias būtų barstytas gražiausiomis rožėmis, balčiausiomis lelijomis ir meilės žiedais papuošti.

Prašome priimti šį žaliąjį rūtų vainikėlį ir prisegti prie jaunosios gelsvų kaselių.

Jaunosios pamergė paima vainikėlį ir prisega jaunajai. Tuomet prasideda atsisveikinimo ceremonija. Kiekvienas vestuvių dalyvis atsisveikina su jaunąja įteikdami jai dovanėlę.

Po to tėvas ir motina atsisėda prie stalo ant suolo, o jaunoji prieina prie tėvų atsiklaupia ant kelių ir bučiuoja tėvus, dėkodama už užauginimą, už jų rūpesčius.

Tėvai dukrą kryžiaus ženklų palaimina, palinkėdami gyvenime sėkmės.

Vestuvės vyko praeityje, vyksta dabar ir vyks ateityje, o visos apeigos ir sutuoktinių gyvenimas labai skirtingas.

Senais laikais apsivedę vaikai gyvena pas tėvus, bet jie neturi savarankiško gyvenimo. Jie pavaldūs tėvams. Tėvų rankose visos ūkio valdos iki tol, kol leidžia jų jėgos, o kada jau nepajėgia, tuomet perduoda ūkį valdyti sūnui. Taip ir ėjo tokio gyvenimo estafetė iš rankų į rankas.

Praeityje jokių skyrybų nebuvo. Buvo griežtas religinis įstatymas, nes praeityje kunigai turėjo labai didelę galią. Anksčiau kunigai turėdavo žemės, laikydavo tarnus, vesdavo metrikacijos dokumentus.

Seniau žmonės buvo labai pamaldūs, gal dėl to ir skyrybų nebuvo.

1937 m. Užukalnių kaimo jaunimas įstojo į Šiaulių organizaciją

1937 metais Užukalnių kaimo jaunimas stojo į Šiaulių organizaciją. Organizacijos priesaikos žodis buvo toks: “Mūsų darbas, mūsų jėgos, mūsų mokslas – Lietuvai tėvynei”.

Šiaulių organizacija nebuvo politizuota, pagrindinis tikslas tėvynės gynyba, krašto apsauga.

Labai gaila, kad neilgai teko džiaugtis savo laisve, savo nepriklausomybe.

1939 metais vasarą, galima sakyti, prievartiniu būdu Lietuvos teritorija stalininės armijos buvo įsteigta milijoninė karinė bazė, tai reiškė, kad mūsų kraštui grėsė pavojus okupacijai.

1939 metais, kada Stalinas ir Hitleris panorė pasidalinti Europą, kada Lenkijos valstybė buvo puolama iš abiejų pusių: vokiečių armijos ir rusų armijos.

Labai gerai prisimenu atsiminimus rašęs Juozas Vadeika, kai 1939 metais rugsėjo mėn., tai buvo sekmadienis, kai Lietuvoje buvo paskelbta visuotinė mobilizacija. Visi atsarginiai kariai taip pat buvo mobilizuoti ir visi šauliai.

Lietuvos kariniai daliniai buvo išsidėstę Lenkijos pasienyje. Kai kurie lenkų daliniai mesdavo ginklus ir pasiduodavo Lietuvos kariams. Lenkų kariai buvo laikomi kaip internuoti. Lenkijos teritorija tapo visiškai okupuota vokiečių. Rusų armija taip pat buvo užėmusi mažą dalį Lenkijos krašto. Tai buvo Vilniaus kraštą rusai atidavė Lietuvai. Vilniaus kraštą atidavė, o paėmė visą Lietuvą. Šios paminėtos datos, buvo labai negailestingos mūsų Lietuvos laisvei.

1940 metai liepos 14-15 dienomis vyko Seimo rinkimai, kiek prisimena Juozas Vadeika labai mažai žmonių ėjo balsuoti. Bet Seimas buvo išrinktas.

Buvo tokia komunistinė taisyklė, kad ir neini balsuoti vis tiek bus 99 procentai balsavusių.

1940 metais liepos 17 dieną Lietuvos vyriausybė buvo nuversta, o sudaryta vadinamoji – liaudies vyriausybė.

Lietuvos kariuomenė buvo performuota. Buvo pavadinta Tarybų Lietuvos 29 korpusas. Šis korpusas buvo sudarytas laikinai, kad lengviau būtų jiems likviduoti netinkamus karius.

1940-ji metai, tai buvo mūsų tautos nelaimės metai, baimės metai. Tarp žmonių buvo įvairių nuomonių, vieni džiaugėsi, kad komunistinė ranka bus dosni, viską duos veltui. Kiti buvo nusiminę, apimti baimės, nes ateitis buvo beviltiška. Viskas buvo pagal komunistinius lozungus iš vienu atimti kitiems duoti, tokia buvo komunistinė programa. Prisiminimus rašęs Juozas Vadeika prisimena kai 1940 metais gegužės mėn. Kadangi jis buvo šaulių skyriaus skyrininku, tai nebuvo garantuotas dėl savo gyvenimo laisvai. Namuose būti vengė. Tuomet vieną dieną dviračiu nuvažiavo pas savo giminaičius į Mergaežerio kaimą už Varėnos 5 kilometrai. Varėnos mieste jis pamatė ir išgirdo ko ir tikėjosi. Traukinių stotyje buvo pastatyta prekiniai vagonai prie kurių stovėjo rusų kariai, kurie nieko neprileisdavo prie vagonų. Užkalnuose vagonuose girdėjosi moterų ir vaikų verkimas, tada buvo aišku, kad prasideda lietuvių tautos žmonių nelaimė.

Kada Juozas Vadeika pamatė tokį vaizdą, mintimis kartojo “Viešpatie už ką, ką jie blogo padarė šie nelaimingi vaikeliai”. Po dviejų dienų parvažiavęs Vadeika į namus išgirdo, kad išvežė Junčionių mokyklos mokytoją Gediminą Balčių su šeima. Po šito įvykio kiekvienas žmogus jautė baimę.

1941 metais birželio 22 dieną, tai buvo sekmadienis, ketvirtoji valanda dienos, nepaskelbus karo vokiečių armija klastingai pradėjo karą prieš Rusiją. Tai buvo baisi žmonių nelaimė. Karas žmonijai neša baimę, ašaras, kraujo praliejimą.

Savaitės bėgyje vokiečiai okupavo visą Lietuvą. Prasidėjo masinis žmonių žudymas, šaudė prie duobės pastatytus žmones: moteris, vyrus, vaikus ir senelius, buvo sušaudyta ne tik žydų tautybės, bet ir kiti įtariamieji žmonės.

Alytuje Vidzgirio miške buvo sušaudyta 60 tūkstančių žmonių. Kai susimastai trūksta žodžių visa tai išsakyti, kur nieko nekalti žmonės taip žvėriškai buvo nužudyti. Vokiečių okupacinis įstatymas veikė 3 metus. Kentėjo kaimas, kentėjo miestas, kentėjo visa Lietuva.

Kai aršūs mūšiai vyko prie Maskvos, Leningrado, nuo mūsų toli, bet ir čia nebuvo ramybės. Pogrindyje veikė įvairūs raudonieji partizanai, o jų vardu buvo ir tokių, kurie plėšikaudavo. Taip pat rytų Lietuvoje siautėjo lenkų Krajovos būriai, kurie Lietuvoje nužudė 1040 žmonių. Grėsė pavojus ir mums, mūsų apylinkėms ir Užkalnių kaimo gyventojams.

Užkalnių kaimo vyrai aktyviai organizavosi į savigyną. Naktimis ginkluoti budėdavo, saugodavo kaimą nuo netikėtų užpuolikų. Vadeika Juozas prisimena, kad Užkalnių kaimo žmonės buvo aktyvūs ir vieningi, todėl niekas nenukentėjo, laukė vokiečių okupacijos.

1944-ji metai, liepos 13-oji diena Vilnius ir visas rytų kraštas išvaduotas.

Vokiečių armija buvo įsitvirtinusi prie Alytaus, Nemuno prieigose. Dieną ir naktį vyko aršūs mūšiai. Kaukė katiušos ir patrankos, kurios nešė žmonėms mirtį. Lietuvos žmonės, o pagringe jaunimas, atsidūrė nežinomoje gyvenimo kryžkelėje be rodyklės.

Jaunimui buvo keturi keliai būtent: miškas, pamiškė, frontas arba Uralai. Tuomet niekas nepatarė kuriuo keliu eiti, tai buvo sunkus ir neišsprendžiamas klausimas, nes Lietuvos žmonių likimas buvo tik Dievo rankose. Juozas Vadeika prisimena, koks buvo ramus gyvenimas Užkalnių kaime ir kai viskas pasikeitė, žmonės pasimetė, išsigando. Pasikeitė ir žmonių nuomonės.

Kai dar vyko karas Lietuvos tarybiniai aktyvistai paskelbė visuotinę mobilizaciją, Juozas Vadeika prisimena kai 1944 metų rugpjūčio 8-ąją dieną į Užkalnių kaimą atvažiavo Dabrovolskas Viktoras, buvęs šio kaimo gyventojas, buvęs pagrindžio veikėjas laike vokiečių okupacijos. Jį išsaugojo Užkalnių kaimo gyventojai. Jo reikalavimu keletas vyrų buvo atėję ant kalniuko prie Dabrovolsko Juozo sodybos. Juozas Vadeika prisimena jo žodžius: “vyrai klausykite atidžiai Lietuvoje paskelbta visuotinė mobilizacija, visiems vyrams, tinkamiems pagal amžių, dar primenu, kad gal kuris ir yra nusikaltęs tarybiniams įstatymams bus visiškai dovanota, primenu jeigu nevykdysite šio įsakymo, būsite bausti, kaip dezertyrai”.

Mobilizacijos punktas buvo Bobriškių kaime, 1944 m. rugpjūčio 11-ąją Užkalnių kaimo nemažas skaičius vyrų atsisveikino su savo motinomis, tėvais, žmonomis ir vaikais paliko savo sodybas ir išėjo į nežinomą savo gyvenimo ateitį. Visi ėjo susimastę ir kiekvienas statydamas sau klausimą. Kur mes einame? Šis klausimas buvo be atsakymo. Vadeika Juozas prisimena, kai atėjo į Babriškį, į mobilizacijos punktą, prie nedidelio miškelio, kažkokio ūkininko sodyboje. Sodybos kieme buvo pastatytas stalas už kurio sėdėjo buvęs raudonasis partizanas Prakapas Jonas buvęs Gričiūnų kaimo gyventojas, prie jo sėdėjo dar kažkokie du vyrai, jie kiekvieną atvykusį iš paso užregistruodavo. Daktarų komisijos nebuvo, nes patrankų mėšai visi buvo tinkami. Tai štai kokia buvo priėmimo komisija. Iš registracijos knygų buvo šaukiami prie stalo vyrai ir buvos skirstomi į grupes, nes buvo dvi grupės, pirma ir antra. Vadeika Juozas suprato, kad jam grėsė pavojus, todėl, kad kaimo vyrai visi buvo pašaukti prie komisijos stalo ir paskirti į minimas grupes o jo nešaukė, tada jis sumanė koku nors būdu pasišalinti iš šios sodybos. Tuomet Vadeika priėjo prie Gavelio Petro iš Melnytėlės kaimo, pasisakė, kad yra jau sekamas, padavė savo maišelį ir lietpaltį ir pats nuėjo link miško, galvojo gal išsigelbės. Tačiau prie Vadeikos priėjo du ginkluoti automatais vyrai, liepė sustoti ir pasakė, kad jis areštuojamas. Vadeiką nuvedė į ūkininko klojimą, už pusvalandžio atvestas buvo Remeika Alfonsas iš Žvirgždėnų kaimo. Temstant atėjo trys ginkluoti rusai, kurie suimtuosis nuvežė į Daugus ir buvo perduoti Daugų apsaugai. Vadeika Juozas ir Remeika Alfonsas buvo patalpintas Dauguose žydo Matalaiškės rūsyje, kuriame jau buvo keli areštuoti vyrai. Kitoje gatvės pusėje Šklerskaitės (žydės) name buvo įsikūręs tardymo kabinetas. Tardytojas buvo lietuvis, dėvėjo karinę uniformą. Tardymai buvo vykdomi naktimis. Vadeikai Juozui kaltinimai buvo pateikti dėl šaulių organizacijos ir kaimo savisaugos. Apie Vadeikos suėmimą namai nežinojo, namiškiai tikėjosi, kad Vadeika armijoje.

Rūsyje teko Vadeikai išbūti 6 paras. Netikėtas atsitiktinumas, buvo sekmadienis Žvirgždėnų kaimo merginos ėjo šaligatviu ir jos pastebėjo, kaip ginkluotas stribas atėjo prie rūsio durų ir sustojo, o kitas stribas atėjo su maistu. Maisto davinyš buvo vandens stiklinė ir duonos gal 100 gramų. Kai merginos pamatė šį reginį, viską suprato. Kai stribas nuėjo toliau nuo rūsio durų, merginos skubiai atėjo prie rūsio orlaidės ir trumpam sustojo, nes tos orlaidės langelis buvo žemai prie pat šaligatvio. Vadeika su draugais jas pamatė ir davė ženklą, kad praneštų tėvams, jos suprato ir pirmadienyje atėjo Vadeikos motina. Susiieškojo kur laikinai gyveno pas žydą Taicą bute. Motina atėjus pabeldė į duris, Dabrovolskas Viktoras atidaręs duris pastebėjo motinos ašarotas akis, nustebo, kas galėjo atsitikti. Motina jam papasakojo apie sūnaus areštą, pasakė, kad eitų namo, jis pažadėjo reikalus sutvarkyti. Po motinos apsilankymo Vadeika buvo nuvestas pas tardytoją, o sargybiniui liepė išeiti. Tardytojo veide nebuvo pykčio, jis pasakė, kad Vadeika nors ir nusikaltęs yra paleidžiamas. Rytojaus dieną pažadėjo pristatyti į Varėnos karinį komisarjatą, dar prieš tai atidavė motinos atneštą maistą, surado kokį tai lietpaltį ir nereikėjo laukti rytdienos buvo Vadeika pristatytas į Varėnos komisarjatą, o ten buvo surinkta vyrų apie 40 tokių kaip Juozas Vadeika. Ginkluotų kareivių saugomi, pėstute, buvo visi pristatyti į Vilniaus karinį komisarjatą. O iš Vilniaus į Jercevą, ten ir tapo Vadeika Juozas rusų kareiviu.

Tuos keturis kelius, kuriuos paminėjo Vadeika J. buvo užimti tie visi keliai vienodai nelaimingi, aplaistyti ašaromis ir krauju, tik labai gaila, kad kai kurie tuose keliuose pasiklydo. Užkalnių kaimas, kaip ir kiti kaimai gyveno tą patį gyvenimą.

Gyvenimas vietoje nestovėjo, plaukė savo vaga, savo gyvenimo upe: gimdė augino, slaugė ligonius, laidojo mirusius, tai yra normalu.

Šis gyvenimo dėsnis, vieni kitiems užleisdami gyvenimą.

Skandžiausias buvo gyvenimo laikotarpis 1941 - 1953 metų. Šiame laikotarpyje žmonės buvo nekaltai kaltinami, vežami į Sibirą, į amžino įšalo žemę, kur kai kurie pasiliko amžinai gulėti amžino įšalo žemėje. Kitus nekaltai kaltino, gaudė, šaudė, o išniekintus lavonus guldavo miestelių gatvėse, tai žiaurūs dalykai. Dar kitus nekaltai kaltino: ir naktimis, ir dienomis išstisęs šeimas, vaikus, senelius, moteris, vyrus iššaudė. Nuo šiol ir prasidėjo Užkalnių kaimo ir žmonių tuštėjimas.

1944 metais gruodžio mėn. Pas Kuklę Juozą buvo sunkiai sužeista į galvą ir specialiai palikta kankintis Dabrovolskienė. Tai pirmoji Užkalnių kaimo auka, kurią paaukojo partizanai. 1945 metais rugpjūtyje, buvo antroji Lietuvos partizanų auka. Tai baisus kruvinas nusikaltimas, buvo nužudyti Narkevičius Pranas ir sūnus Narkevičius Matas. Taip pat tą pačią dieną buvo nužudyti: Rasimavičius Stasys ir jo žmona Rasimavičienė Marijona. Šių žmonių širdys tą dieną nieko nenujautė blogo. Jie sau ramiai darbavosi savo ūkelyje, pjovė rugius, su džiaugsmu nešiojo pėdus, statė į gubas (mendelius) ir laukė su dideliu džiaugsmu pirmojo duonos kepalą, iškepto ant kvepiančių ajerų. Jie nieko nežinojo, nieko nejautė, kad juos tykojo baisi nelaimė. Jų širdys nenujautė, kad šiame kare daugiau rugių nebepjaus ir kvepiančios ant ajerų iškeptos duonos jiems ragauti nebeteks. Rugių pabarėje pasirodė ginkluoti vadinamieji Lietuvos partizanai, kurie Rasimavičius paėmė nuo rugių baro, atsivedė į jų gyvenamąjį namą ir sušaudė. Taip pat ir Narkevičius Pranas su sūnumi Matu paimti iš lauko darbų atvesti prie namo ir sušaudyti. Tai štai kokia buvo kova už tėvynės laisvę.

1949-ieji metai birželio 30-oji. Tai buvo trečiasis kruvinasis nusikaltimas. Iš birželio 30-osios į 31-osios naktį nužudyti: Sabaitis Petras, sūnus Juozas ir 13-metis Algirdas. Tą pačią naktį buvo nužudytas ir Plenta Juozas. Užkalnių kaime 4(keturi) lavonai. Tą vakarą, po dienos darbų visi ruošėsi nakties poilsiui. Ruošėsi poilsiui ir Sabaičių šeima taip pat ir Plenta Juozas ruošėsi nakties poilsiui, bet savo širdyje nieko blogo nejautė. Jie nei vienas nežinojo. Kad juos persekioja mirties šmėkla. Jie visi planavosi darbus ateinančiais dienai. Pavyzdžiui Sabaitis Juozas ateinančioms dienoms daug rūpesčių turėjo savo būsimoms vestuvėms, nes po savaitės turėjo įvykti vestuvės, buvo nupirkti ir aukso žiedeliai. Bet žiedelių sukeisti neteko, neteko jam pasidžiaugti pirmąja meile, bei šeimynine laime. Tą naktį Sabaičių ir Plentų sodybose žudymas vyko tuo pačiu metu, pagal partizanų susitarimą, kruvini darbai padaryti.

Vadeika Juozas prisimena Sabaitienės pasakojimą, kai atėjo du partizanai į kambarį negalvodama nieko blogo, kadangi Juozas buvo partizanų ryšininkas. Motina pasakė, kad sūnūs Juozas ir Algiukas miega kamaroje. Tada Lietuvos gynėjai – partizanai nuėjo į kambarį ir atsivedė į kambarį Juozą. Pirmas pokalbis buvo labai trumpas: - “Mes girdėjom, kad vestuves ruošiesi, gal bereikalo, žinai, kad laikai neramūs”, o antrasis iš automato paleido seriją tiesiai į galvą, Juozas viduryje aslos nušautas krito.

Dukra Adelė pesigandusi palindo po lova, kur tėvas gulėjo, pasigirdo lauke šūvis, motina išbėgo į kiemą ir pasislėpė serbentų krūme, o Juozo tėvą, Sabaitį petrą, nušovė gulintį lovoje. Algiukas 13 metų berniukas, kuris per langą išlindęs bėgo buvo pašautas (sužeistas) prie balos, kuris visą naktį vaitojo, cypė, kol užgeso jo gyvybė, duktė gulėdama po tėvo lova jautė kaip tėvo kraujas ant jos lašėj, o laisvės vaduotojai labai skubėjo, nes kada jie lauke paleido šūvį Rodžios dvare pasirodė raketos šviesa, tikriausiai ten buvo garnizono apsauga. Partizanai – vadinami tėvynės vaduotojais kažkaip sutriko, pasimetė, o be to jie buvo pusgirčiai, greitai skubėjo pasišalinti.

1949 metais liepos 11 dieną, kai Vadeika sugrįžo iš kalėjimo į savo namus, o tai buvo pavakarė, namuose nieko nerado, durys užrakintos. Jis atsisėdo ant slenksčio ir laukė pareinančių ar patėvio Plentos Juozo, ar motinos. Apie šią nelaimę nieko nežinojęs. Už keliolikos minučių nuo kapų pamatė pareinančią motiną, kuri verkė. Vadeika Juozas pribėgo apkabino mamą, bet motina, dėl širdies skausmo nieko negalėjo pasakyti. Verkdama atrakino duris ir pirštu parodė į tą pusę, kur buvo obliavimo staklės, prie staklių kruvini batai ir kruvinas sukresęs smėlis.

Motina po valandėlės atsigavo, pradėjo viską pasakoti apie šias baisias nelaimes Užkalnių kaime.

Buvo birželio 30 diena, Vadeikos Juozo patėvis, Plenta Juozas, visą dieną dirbo staliaus darbus, skubėjo, norėjo kaip greičiau užbaigti darbus. Vakare pavakarieniavęs ir pasakė motinai, kad jis trumpam priguls (primiks) ant staklių. Pasiklojo obliuotų skiedrų, užtiesė paklodę ir atsigulė, ir paprašė žmonos Onos, kad jeigu jis pamigtų (pramiegotų), kad pažadintų jinai vyrą.

Po dienos darbų visi greitai užmigo, o vidurnakty buvo pažadintas, kur prie jo stovėjo du ginkluoti vyrai. Pažadintas iš miego Plenta nesuprato kas per ginkluoti žmonės. Motina Ona atėjo prie jų. Iš jų dvokė naminės (samagono) kvapas. Motina norėjo uždegti žibalinę lempuotę, uždegė degtuką ir atpažino veidus: tai buvo Petrauskas Vaclovas ir Savickas Jonas. Staiga pasigirdo šūvis, motina surikusi “už ką Vacluk”, jų atsakas buvęs “jis to nusipelno”. Išeidami įspėjo motiną, kad išėjus į lauką nešauktų, nežliumbtų, o motina parkritusi vyrą ir kratė, galvojo, kad dar gyvas, judino vis jo kūną ir vis klausė: - “Juozai ar tu gyvas?”. Bet jis nejudėjo ir nekalbėjo. Motina pajuto, kad jo veidas šlapias, o tai buvo tekantis kraujas iš galvos, kuri buvo peršauta, tuomet suprato, kad jis jau nebegyvas.

Motina sukaupusi visas jėgas išėjo pro duris, norėjo šaukti, verkti, bet jai krūtinėje kažkas neleido, nei balsu verkti, nei balsu šaukti.

Jos krūtinę slėgė tarytum sunkus akmuo. Motina prisiminė, kad ilgai gulėjo parkritusi kieme ant žemės ir girdėjo kaip Sabaičių 13-metis Algiukas, pašautas ir gulintis prie balos dejavo, kiek atsipeikėjusi, sunkiais žingsniais nusvyravo pas kaimyną Dabrovolską Gabriį, kuris netoliese gyveno ir viską papasakojo, kas pas ją įvyko.

Rytojaus dieną, visą kaimą ir visą apylinkę apskriejo ši baisi žinia. Vienu metu kraujuose guli keturi lavonai. Viso kaimo žmonės, tartum netekę žado, visi tylėjo ir nieko vieni kitiems nepasakojo apie baisų įvykį. Tartum nieko apie tai nežinotų, nors tai žinojo, bet kalbėti bijojo ir padėti bijojo.

Tik tuomet kai iš Daugų atvažiavo ginkluota apsauga, lavonai buvo patvarkyti, kukliai pašarvoti, laidojimui.

Kai motina sūnui (Vadeikai Juozui) papasakojo apie šį kruviną nusikaltimą, kad tariamieji tautos vaduotojai šitaip žiauriai nužudė šiuos žmones, sūnus netikėjo, kad partizanai gali ką nors panašaus padaryti.

Juozas Vadeika įsitikino tik tuomet, kai pats išgirdo iš lūpų apie negailestingą darbą.

Liepos mėnesyje, vieną povakarę Juozas Vadeika darbavosi kieme, prisistatė du ginkluoti vyrai, prisistatė, kad jie partizanai. Jie pareikalavo iš Vadeikos J. ginklo ir lašinių nors pora kilogramų. Vadeika davė jiems lašinių, o ginklo jis neturėjo ir duoti negalėjo. Jo nužudytas patėvis Plenta Juozas atidavęs partizanų vadui “Žaibui” 1944 metais. Partizanai tada pasakė jam, kad jis netikys, kad jie partizanai, tada jie pašaukė pažįstamą žmogų. Vienas išėjo už tvarto sušvilpė ir ištarė šiuos žodžius: - “Katiuša atėik”. Pamatė Vadeika, kad ateina kažkokia moteris, kuri buvo pasislėpusi už Dabrovolskio Gabrio storos liepos, o gi Užkalnių kaimo gyventoja beliokaitė Petrė, Vadeikų kaimynė. Ji priėjusi prie Vadeikos Juozo pasisveikino ir pradėjo kalbėtis. Vadeika tuomet paklausė atvirai - “Petrute, aš manau, kad jūs puikiai žinote kas atsitiko”. Ji ilgokai tylėjo. Vadeika puikiai suprato, kad jai buvo sunku teisingai atsakyti į šį klausimą, nes ji puikiai žinojo Sabaitį Juozą, kuris visuomet aktyviai vykdė partizanų užduotis. Jinai puikiai žinojo apie Plentą Juozą, kuris partizanams pirtį kūrėdavo, plaukus kirpdavo, pagal jų paliepimą viską vykdėdavo ir tik patylėjęs pasakė: - “Juozai, aš ir pati nesuprantu, kodėl taip atsitiko”, tuo ir baigėsi susitikimo laikas.

Užkalnių kaimo partizanais buvo: Remeika Viktoras, buvęs Lietuvos savanotis. Buvo išėjęs pas partizanus, o vėliau pasitraukė iš partizanų eilių. Kai Vadeika paklausė, kodėl jis pasitraukęs iš partizanų, sakė, kad per senas, jėgos neleidžia, o be to jam nepatiko jaunų partizanų savivaliavimas. Jam atrodė toks savivaliavimas jaunų partizanų žemina partizano vardą, todėl ir pasitraukė iš partizanų eilių. Jis nutaręs dirbti pogrindyje. Tačiau pogrindyje neilgai dirbo, buvo areštuotas ir nuteistas pagal 58 straipsnį, tai 10 metų sunkiųjų darbų kalėjimo su turto konfiskacija.

Antrasis partizanas – Sabaitis Juozas, Jono mažžemis, neturtingos šeimos.
Trečias partizanas – Sinkevičius Jonas.

Ketvirtasis partizanas – Truncė Feliksas, 1940 m. buvęs tarybinis kaimo seniūnas. 1944 metais buvęs stribas, o 1946 m. tapo partizanu, tai buvo gyvenimo skrajotojas.

Užukalnių kaime buvo daug nukentėjusių žmonių, šeimų, kurie buvo išvežti ir nuteisti.

Kairių šeima – išvežta, Beliokų šeima – išvežta, Sinkevičių šeima – išvežta, Sabaičių šeima – išvežta, Remeika – teistas, Truncienė – teista.

Tai Užukalnių kaimo praeities nelaimės, tai kaimo praeities skausmas.

Gerbiamas Vadeika Juozas kartais patyliukais susimasto ir savęs klausia: - “Kodėl taip įvyko, kodėl mes taip lengvabūdiškai vieni kitus įtarinėjame, nepagalvodami, kad tavo neapgalvotas įtarimas – tu parduodi kaipo Judas nekaltą žmogų, tu parduodi jo gyvybę. Atsakymas būtų teisingiausias, kad užmiršome patį svarbiausią dalyką, kad gyvenimo kelias yra slidus, kurį tu pasirinkai, mes užmiršome patį svarbiausią maldos žodį, kuris buvo Sinojaus kalne priimtas “Dešimt dievo įsakymų” - mylėk savo artimą kaipo pats save, nežudyk. Mes užmiršome šiuos svarbius dalykus, todėl mes savo pasirinktame kelyje ir pasiklydome, bet atsikelti labai, labai yra sunku.

Tad nebūkime abejingi, neužtušuokime praeities, būkim atviri, pasakykime praeities tiesą, o tie kurie vienokiu ar kitokiu būdu žuvo, jie visi Dievo vaikai, Lietuvos tėvynės vaikai.

1950-ieji metai. Kolūkių kūrimosi metai

Vadeika Juozas gerai prisimena 1950 metų tai buvo rudens metas. Vieną dieną iš Daugų rajono atvažiavo į Užukalnių kaimą Daugų rajono vykdomojo komiteto pirmininkas Leškevičius ir žemės ūkio skyriaus viršininkas Spalinskas.

Kaimo gyventojai buvo pakviesti į visuotinį susirinkimą, kuris vyko Dabrovolsko Juozo namuose.

Susirinkime buvo svarstomas klausimas dėl kolektyvizacijos.

Šiuo klausimu kalbėjo Daugų vykdomojo komiteto pirmininkas Leškevičius, jis pasiūlė Užukalnių kaimo gyventojams stoti į kolūkį. Buvo paaiškinta, kad stojant į kolūkio narius kiekvienam reikia parašyti pareiškimus.

“Čižiūnų” kolūkio vardu buvo parašyti pareiškimai, nes “Čižiūnų” kolūkis jau buvo įkurtas. Čižiūnų kaimo kolūkio vardas buvo “Čižiūnai”. Kolūkio pirmininkas buvo išrinktas Bagdžius Romas. Tuo laiku ir Junčionių kaimas buvo kolektyvizuotas. Kolūkio pavadinimas buvo “Junčionys”. Kolūkio pirmininku išrinktas Balkauskas Stasys.

Užukalnių kaimas buvo pavadintas Užukalnių brigada priklausanti kolūkiui “Čižiūnai”.

Kai prasidėjo brigadininko rinkimai, visi aiškinosi, tai dėl šeimos padėties, arba taip dėl kokių gyvenimo priežasčių negali būti brigadininku. Taip ir liko brigada be brigadininko.

Po kiek laiko Vadeika Juozas gavo šaukimą atvykti į Daugų rajono žemės ūkio skyrių, atvykimas būtinas. Atvykus Vadeikai į žemės ūkio skyrių, kabinete už stalo sėdėjo partijos komiteto sekretorius Lopata ir Spalinskas. Kai Vadeika padavė kvietimą, maloniai liepė sėstis. Jie pasakė, kad pakvietė dėl to, kad Užukalnių kaimui reikia brigadininko ir pasiūlė būti brigadininku. Nors Vadeika įvairiais būdais atsisakinėjo, bet jam darė tokį spaudimą, kad turėjo sutikti būti brigadininku.

Žemės ūkio skyriaus vedėjas Spalinskas įteikė pavyzdinius žemės ūkio artelės įstatus, su kuriais reikėjo supažindinti viso Užukalnių kaimo gyventojus. Reikėjo supažindinti, kas galima, ko negalima.

1951 metų pavasaryje Užukalnių brigada, “Čižiūnai” ir “Junčionys” kolūkiai buvo sujungti į vieną kolūkį, kuris buvo pavadintas “Tarybinis artojas”. Kolūkio pirmininku buvo paskirtas Vytautas Judickas, sekretoriumi Vladas Kazakevičius. Prasidėjo naujas gyvenimas. Artelės įstatai labai nuliūdino žemdirbius, todėl, kad iš jų viskas buvo atimta, kas jų prakaitu buvo uždirbta.

Buvo atimta žemė, ūkiniai pastatai, atimti žemės ūkio padargai, žemdirbių numylėti arkliukai, kurie uždirbdavo duoną, yra sakoma, kad arklio prakaitas kvėpia duona. Vadeika labai gerai

prisimena, kada buvo duotas įsakymas: visus arklius, pakinktus, vežimus, žemės ūkio padargus turi būti subendrinta, apie kokią nors nuosavybę negali būti nė kalbos.

Kai žmonės atvesdavo savo numylėtus arkliukus, apsikabindavo, pabučiuodavo ir nubraukdavo gailią ašarą. Viskas buvo suvežta į Junčionių brigadą prie Mečiaus Balkausko kluono.

Arklių likimas buvo liūdnas dėl pašarų trūkumo, dėl blogos priežiūros, patys stambiausi arkliai krito, viskas buvo sunaikinta, kolūkietis tapo deskriminuotas, beteisis. Kolūkinėje santvarkoje pradžioje kolūkietis negalėjo tapti profsąjungos nariu.

1957-ais metais “Tarybinio artojo” kolūkis sujungtas su “Mikalavo” kolūkiu. Pavadinimas liko “Tarybinis artojas”. Pirmininku išrinktas Adomavičius Vl.. Po kiek laiko kai Adomavičius buvo atleistas, tai buvo 1958 metais pavasaryje, kolūkiai vėl išsiskyrė. Mūsų kraštui vadovauti buvo atvežtas Dubovikas Juozas, po Duboviko Juozo, ūkiui vadovavo Stumbras Juozas. Po Stumbro vadovavimo vėl sujungė su Mikalavu, vadovavo Aliulis Juozas, vėliau buvo sujungtas “Mikalavas” su “Pivašiūnais”, buvo “Pivašiūnų kol.”, vadovavo Aliulis J.

1976-1977m. Užukalnių kaime prasigėjo masinis sodybų tuštėjimas.

Priežastys buvo tokios, kad Užukalnių kaimo visi laukai buvo paskirti ganyklomis. Buvo sudarytos dvi raguočių ganyklos – bandos: melžiamų karvių ir prieauglio. Iš šių dviejų raguočių bandų susidaro 300 štukų. Galima išsivaizduoti, kokios buvo mūsų gyventojų gyvenimo sąlygos, buvo visi laukai išvarstyti nakties stovėjimo aikštelėmis iš kurių dvokė srutos, buvo užtvirti visi laukų ir vandenių telkiniai, o taip pat ir šuliniai. Tiesiog visi laukai dvokė srutomis.

Antra priežastis buvo dėl piemenų neapdairumo, išganydavo kolūkiečiams daržus ir kitus pasėlius.

Trečioji priežastis, kolūkio valdyba neleido kolūkiečiams pasiremontuoti arba pasistatyti gyvenamąjį namelį arba ūkinį pastatą. Užukalnių kaime statyba buvo griežtai draudžiama.

Tai dėl šių priežasčių Užukalnių kaimo gyventojai ir turėjo palikti savo sodybas, reikėjo eiti į kolūkines gyvenvietes arba į miestą.

Tai ir įvyko: vieni išėjo į kolūkines gyvenvietes kiti pagal savo galimybes į miestą, ar kur kitur. Taip ir ištuštėjo Užukalnių kaimas iš 53-ųjų ūkių liko 5 sodybos.

Vadeika Juozas rašo: ... “kada aš aplankau savo buvusį kaimą, tai visuomet mano pirmas apsilankymas – kaimo kapai. Aš čia visuomet giliai susimastau. Čia yra mūsų visų paskutinis gyvenimo uostas, iš kurio mes visi turėsime išplaukti į pomirtinį amžinąjį gyvenimą ir savo tyloje atiduodu pagarbą tiems visiems, kurie amžinai ilsisi ant šio kalniuko, kuriems ošia šimtamečiai klevai. Susijaudinęs atiduodu pagarbą tiems kapams, kur pokario metais buvo nužudyti, beginkliai, niekuo nekalti žmonės.

Mūsų kaimas išnyko, tolimoji praeitis daug ką nusinešė su savimi.

Kur mes buvome bejėgiai, viską išsiaiškinti, parašyti apie mūsų kaimo žmonių nueitą kelią bei apylinkės žmones yra sudėtinga.

Tegul prisiminimuose lieka mūsų kaimo nueito gyvenimo kelio pėdsakai. Tegul prisiminimuose lieka mūsų kaimo kapai, kaip istorinis paminklas.

Tegul prisiminimuose palieka mūsų kaimo pavargusi močiutė – liepa, kuri buvusio kaimo viduryje, prie pat kelio stovi nuo amžiaus pavargusi, vieniša, tartum našlaitė. Jinai praecityje matė visko, įvairaus plauko atėjūnų, jinai girdėjo motinų raudas, kurios lydėjo savo sūnus į frontą, jinai matė degančias sodybas, jinai girdėjo automatų serijas, nuo kurių liejosi nekaltų žmonių kraujas.

Tai buvo negailestinga praeitis”.

Juozas Vadeika ilgedamasis savo gimto kaimo parašė ir eilėrašį:

Mano ilgesys

Prie ežero Noso,
prie žalių miškų,
stovėjau paniuręs,

prislėgtas minčių.

Kaip leidosi saulė,
toli už kalnų,
primena man viską
praleistų dienų.

Čia buvo mūs sodžius,
čia buvo namai,
čia gimiau ir augau,
dainas dainavau.

Išnyko mūs sodžius,
išnyko namai,
tik prisiminimui
paliko kapai.

Čia kapuos ilsis
brangioji mama,
o man pasiliko
neaiški dalia.

Maumedžiai svyruokliai,
kuriuos sodinau
skriaudžiami bedaliai,
kuriuos palikau.

Pliki laukai stovi
visi nutuštėję
o po jų tuštybes
blaškos šaltas vėjas.

Primena man viską
praeities laikus.
Primena man viską
buvusius draugus.
Vakarai gegužės
skendo dainose,
o dabar paliko
vien tik mintyse.

Nutilo gegužės
Marijos malda,
nutilo jaunimo
liaudiška daina.

Išnyko palangėj
rūtelių darželiai,
užžėlė vaikystės
bėgioti takeliai.

Nutilo tos dainos,
nutilo ir gamta,
tartum pasiliko
tiktai dykuma.

O sesutė liepa,
kad ji prakalbėtų,
tai mums pasakyti
daug ką turėtų.

Daug jinai matė,
daug jinai girdėjo,
bet jinai viską
paslapyj turėjo.

Ak, tu mielas sodžiau,
tave taip mylėjau,
bet dėl aplinkybių
palikti turėjau.

Tu brangusis sodžiau,
mūs tėvų žemele,
per tave tekėjo
daug skriaudos upelių.

Tad sudie, tau sodžiau,
kur tave mylėjau
aš tave palikęs
visuomet gailėjau.

2000-10-25

Ežeras Nosas 2001 m.

Ežeras Nosas

Junčionių mokyklos mokytojai

Kalnas Užukalnių kaime vadinamas Baronkalniu. Čia senovėje rodydavosi įvairūs vaiduokliai.

Petras Sabaitis - buvęs Užukalnių kaimo gyventojas, parašęs prisiminimus apie kaimą.

Juozas Vadeika

Petras Sabaitis [1927m-

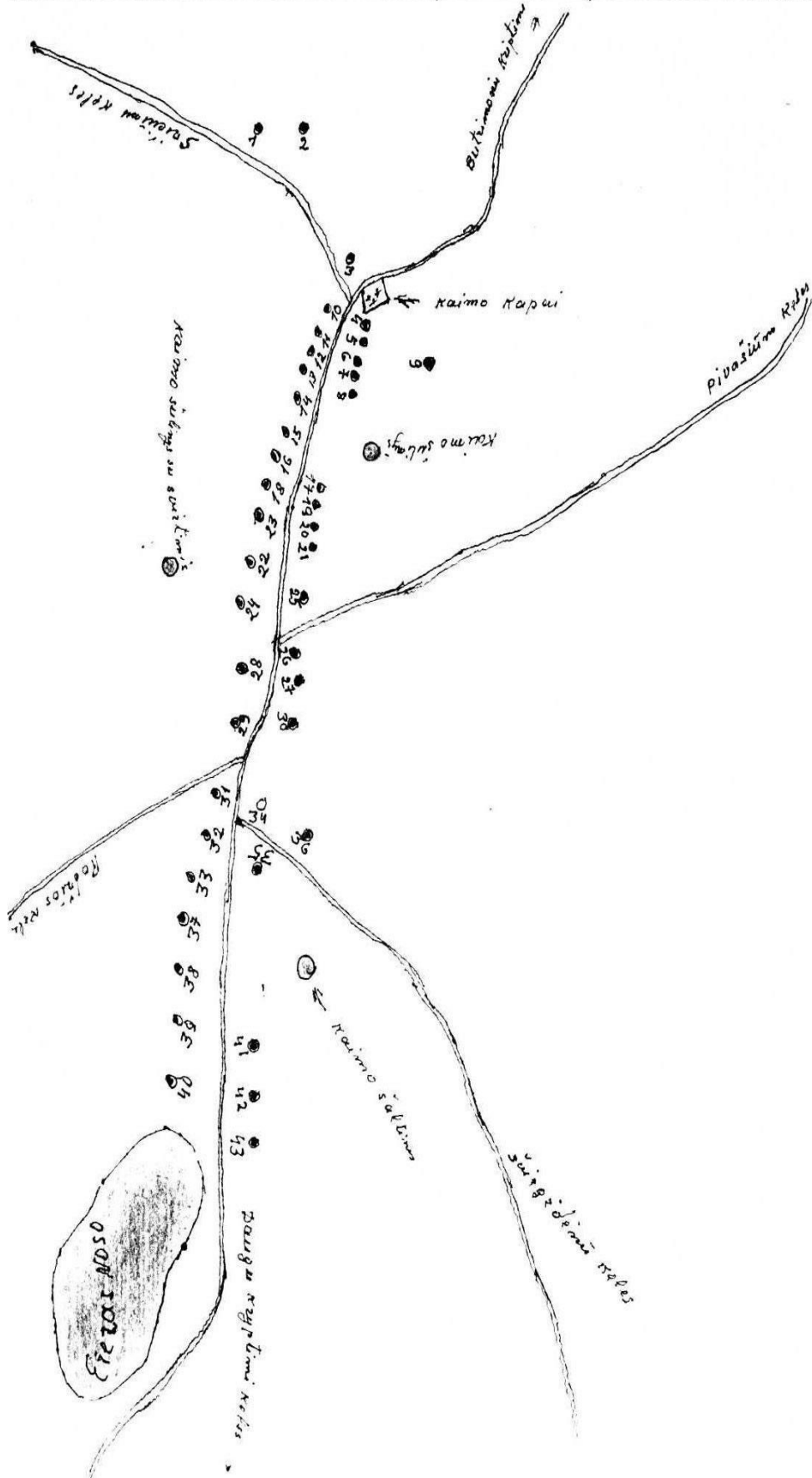

Užkalnių kaimo kapai 2001m.

Užkalnių kaimo kapai 2001m.

Užkalnių kaimo žemėlapis sudarė Juozas Vadeičas 2002

Užkalnių kaimo žemėlapis

Užukalnių kaime esantis žemės žyminys [liaudyje vadinamas "majaku"]

Kaimo viduryje augantis kaštonas, apie 60 metų, auga buvusioje Juozo Dabrovolso sodyboje